EURASIAN JOURNAL OF ACADEMIC RESEARCH
Innovative Academy Research Support Center
IF = 9.3 www.in-academy.uz/index.php/ejar

THE USE OF STYLISTIC DEVICES IN THE WORKS OF KENESBAY RAKHMANOV

Perdebaeva Gulxatisha Daryabay qızı
Master's degree of Karakalpak State University
https://doi.org/10.5281/zenodo.17275387

ARTICLE INFO
Received: 15th September 2025
Accepted: 29th September 2025
Online: 30th September 2025
KEYWORDS
Kenesbay Rakhmanov, stylistic devices, anaphora, metaphor, comparing, epithet, imagery, rhythmic pattern.

ABSTRACT
This article analyzes the use of stylistic devices, particularly anaphora, metaphor, comparison, and epithets, in the works of the renowned Karakalpak writer Kenesbay Rakhmanov. Foremost, the role of repetition (anaphora) in enhancing rhythmic harmony in the author's poetic works is demonstrated. Additionally, through metaphors, characters are portrayed as symbols of greatness, light, and guidance. Comparisons and epithets further enrich the imagery and intensify emotional impact. The article, based on an analytical approach, illustrates how the poet's themes of patriotism, enlightenment, and the exaltation of the mother figure are profoundly reflected through artistic means. The concluding section summarizes the aesthetic and ideological functions of stylistic devices in Rakhmanov's work.

KEŃESBAY RAXMANOV SHIǴARMALARINDA STILISTIKALIQ QURALLARDIŃ QOLLANILIWI

Perdebaeva Gulxatisha Daryabay qızı
Qaraqalpaq mámleketlik universiteti magistri
https://doi.org/10.5281/zenodo.17275387

ARTICLE INFO
Received: 15th September 2025
Accepted: 29th September 2025
Online: 30th September 2025
KEYWORDS
Kenesbay Raxmanov, stilistikalıq qurallar, anafora, metafora, salıstırıw, epitet, obrazlılıq, ritmikalıq ırǵaq.

ABSTRACT
Maqalada belgili qaraqalpaq jazıwshısı Keńesbay Raxmanovtıń dóretiwshiliginde stilistikalıq qurallardıń, atap aytqanda, anafora, metafora, salıstırıw hám epitetlerdiń qollanılıwı tallanǵan. Bárinen burın, avtordıń poeziyalıq shıǵarmalarında tákirarlanıwdıń (anafora) ritmikalıq únleslikti kúsheytiwdegi roli kórsetip beriledi. Sonday-aq, metaforalar arqalı qaharmanlar ullılıq, jaqtılıq hám jol kórsetiwshi tımsallar sıpatında súwretlengen. Salıstırıw hám epitetler bolsa obrazlardı jáne de

bayıtıp, emocionallıq kúshti arttırǵan. Maqalada shayırdıń watansúyiwshilik, ilim-aǵartıwshılıq hám ana tımsalın ulıǵlaw sıyaqlı ideyaları kórkem qurallar járdeminde qalay tereń sáwlelengeni analitikalıq qatnas tiykarında kórsetip berilgen. Juwmaqlaw bóliminde stilistikalıq qurallardıń Raxmanov dóretiwshiligindegi estetikalıq hám ideyalıq wazıypaları ulıwmalastırıladı.

Kirisiw. Búgingi kúnde ádebiyattanıwda kórkem teksttiń estetikalıq ózgesheliklerin úyreniwde stilistikalıq figuralardıń ornı sheksiz. Sebebi olar tek ǵana shıǵarmanıń kórkemlik qunın belgilep qoymastan, al avtordıń dúnyaǵa kózqarasın, estetikalıq talǵamın hám poeziyalıq sheberligin de ashıp beredi. Usı jaǵınan qaraǵanda, belgili qaraqalpaq jazıwshısı Keńesbay Raxmanovtıń dóretiwshiliginde de kórkem sóylewdiń hár qıylı quralları keńnen qollanılǵanın kóriwge boladı. Atap aytqanda, anafora, metafora, salıstırıw, epitet hám basqa da stilistikalıq qurallar onıń shıǵarmalarında ózine tán únleslik hám obrazlılıqtı júzege keltiredi.

Anafora - bul birdey sóz yamasa sóz dizbekleriniń qatar, gáp yamasa bánt basında tákirarlanıwı. Ol shıǵarmada ritmikalıq ırǵaqtı kúsheytiw, ideyalıq-emocional mazmundı tereńlestiriw hám de oqıwshıda belgili bir tásir oyatıw ushın xızmet etedi [4].

Bárinen burın, Keńesbay Raxmanovtıń qosıq shıǵarmalarında anafora kóbirek lirizmdi hám dramatizmdi kúsheytiwshi qural sıpatında kórinetuǵının atap ótiw kerek. Máselen, ol millet, watan hám insan táǵdirine baylanıslı qosıqlarında bir qıylı sózler izbe-izligi arqalı kúshli obrazlılıq jaratadı. Mısalı, Baxtımızdı qorǵaǵanlarǵa qosıǵında da stilistikalıq qurallar ushırasadı:

Sizler aspandaǵı juldız kózlersiz,
Sizler dástandaǵı dańqlı sózlersiz,
Sizler xan dáryasın keship jaslıqta,
Otlarǵa da oqlarǵa da tózgensiz.

Bárinen burın, bul qosıq úzindisi Keńesbay Raxmanov dóretiwshiliginiń ózine tán tареplerin ayqın sáwlelendiredi. Sebebi onda anaforanıń qollanılıwı menen bir qatarda, obrazlılıq hám emocionallıq kúsh te seziledi.

Birinshiden, teksttiń birinshi hám ekinshi qatarları "Sizler..." sózi menen baslanadı. Demek, bul tákirarlanıw anafora dep atalıwshı stillik figura ekenligin kóremiz. Sol sebepli qatarlar bir-birin bekkemlep, qosıqqa ırǵaq baǵıshlaydı.

Ekinshiden, avtor metaforalardan nátiyjeli paydalanǵan. Máselen, "Aspandaǵı juldız kózlersiz" qatarında qaharmanlar juldızlarǵa teńlestirilgen. Usınıń nátiyjesinde olar jarqınlıq, ullılıq hám jol kórsetiwshi tımsal sıpatında súwretlengen. Sonday-aq, "Dástandaǵı dańqlı sózlersiz" qatarında olar tariyxıy dástanlardaǵı ullı sózler menen teńlestiriledi. Sonıń ushın da qaharmanlardıń atı máńgi jasaytuǵını ideyası alǵa qoyıladı.

Úshinshiden, "Otlarǵa da oqlarǵa da tózgensiz" qatarı arqalı gúres, mártlik hám shıdamlılıq obrazları sáwlelendiriledi. Sebebi, ot simvolı azatlıqtı, oq bolsa mashaqat hám

sınaqtı bildiredi. Nátiyjede qaharmanlardıń turmıs sınaqlarınan mártlershe ótkenligi kórsetiledi.

Bunnan tısqarı, qosıq ulıwma keypiyat jaǵınan joqarı pafoslı hám ruwxlandırıwshı túske iye. Sebebi, anaforikalıq tákirarlanıw hám metaforalıq ańlatpalar birgelikte gimnlik ırǵaqtı kúsheytedi. Sonlıqtan bul qosıq úzigi qaraqalpaq ádebiy dástúrindegi lirikalıq-epikalıq usıldı ayqın kórsetedi.

Sonday-aq, Keńesbay Raxmanov dóretiwshiliginde bilimlendiriw hám aǵartıwshılıq teması da ayrıqsha orın iyeleydi. Bul, bárinen burın, onıń jaslardı joqarı bilim alıwǵa shaqıratuǵın qosıqlarında ayqın kózge taslanadı. Studentler qosıǵınan úzindi:

Bilim-arna bolsa aǵıwshı bizler,
Bilim shıraq bolsa jaǵıwshı bizler,
Bilim-shıńlardaǵı ǵáziyne bolsa,
Tilsim soqpaqlardan barıwshı bizler.

Bul qosıq úzindisi Keńesbay Raxmanovtıń bilimlendiriw hám aǵartıwshılıq temasına bolǵan qatnasın bildiredi. Sebebi onda bilim sózi tiykarǵı semantikalıq oray bolıp, ol túrli obrazlar arqalı talqılanadı.

Birinshiden, qatarlardıń hár biri "Bilim..." sózi menen baslanıwı tikkeley anaforanıń qollanılıwın kórsetedi. Sol sebepli tekstte ritmikalıq únleslik júzege keledi, shayırdıń tiykarǵı ideyası bolsa qatań hám izbe-iz túrde oqıwshıǵa jetkeriledi.

Ekinshiden, avtor bilimdi túrli metaforalar arqalı súwretleydi. Máselen, "Bilim-arna bolsa aǵıwshı bizler" qatarında bilim dárya yamasa aǵısqa uqsatılǵan. Bul arqalı bilimniń úzliksiz aǵımı hám onı tarqatıwshı insanlar - ustazlar yamasa ziyalılar názerde tutıladı. Sonday-aq, "Bilim shıraq bolsa jaǵıwshı bizler" qatarında bilim shıraqqa teńelenedi. Demek, ziyalılar mine usı shıranı jaǵıwshı, jámiyetti jaqtılandırıwshı kúsh sıpatında súwretlenedi.

Úshinshiden, "Bilim-shıńlardaǵı ǵáziyne bolsa" qatarında bilim bahalı ǵáziyne sıpatında kórsetiledi. Sebebi, bilim insaniyat rawajlanıwınıń eń áhmiyetli baylıǵı ekenligi atap ótiledi. Bunnan tısqarı, "Tilsim soqpaqlardan barıwshı bizler" qatarında ilimiy izleniw procesi sırlı jollarǵa salıstırılıp, onı jeńip ótiwshi shaxslar ilim-pán adamı sıpatında ulıǵlanadı.

Bunnan tısqarı, qosıqtıń ulıwma keypiyatı unamlı hám ruwxlandırıwshı bolıp, ol bilimlendiriw hám ilimniń jámiyetlik turmıstaǵı ornı menen rolin ulıǵlaydı. Sebebi bilim insaniyattı rawajlanıwǵa jeteklewshi tiykarǵı kúsh ekenligi gimnli túrde atap ótiledi.

Shayırdıń basqa shıǵarmalarında bolsa ana obrazı ayrıqsha poetikalıq kúshke iye boladı. Onıń Ananı qádirleń adamlar qosıǵında kóriwge boladı:

Ana menen orınlanar ármanım,
Ana menen gózzallanar dáwranım,
Ana menen baxıt baǵı qulpırıp,
Aydın nurlar shashıp atar tańlarım [2].

Bul qosıq qatarlarında ana obrazı oraylıq orınǵa iye ekenin kóremiz. Sebebi hár bir qatar "Ana menen..." dep baslanadı. Bul bolsa qosıqtıń ırǵaǵına ırǵaq berip, tiykarǵı ideyanı jáne de tereńirek ańlatadı.

Birinshiden, "Ana menen orınlanar ármanım" qatarında shayır insannıń arzıw-niyetleri ananıń mehir hám tárbiyası menen ámelge asatuǵının atap ótedi. Solay etip, ana perzent ómirindegi eń áhmiyetli tayanısh sıpatında talqılanadı.

Ekinshiden, "Ana menen gózzallanar dáwranım" qatarında zaman, ómir dáwiri ananıń barlıǵı menen gózzallanatuǵını atap ótiledi. Demek, ana jeke turmıstıń emes, al pútkil dáwirdiń gózzallıq deregi sıpatında súwretlenedi.

Úshinshiden, "Ana menen baxıt baǵı qulpırıp" qatarında ana obrazına baxıt baǵı salıstırılǵan. Sebebi, ananıń mehir-muhabbatı sebepli insan qálbinde baxıt gúlleri ashıladı, turmıs mazmunlı boladı.

Bunnan tısqarı, "Aydın nurlar shashıp atar tańlarım" qatarında bolsa ana tań nurı menen salıstırılıp, ol perzent ómirin jaqtılandırıwshı, jol kórsetiwshi kúsh sıpatında ulıǵlanadı. Nátiyjede ana ómir dáregi, jaqtılıq hám baxıt tımsalı sıpatında sáwlelenedi.

Sol sebepli bul poeziyalıq úzindi joqarı emocionallıq kúshke, maqtanıshlı pafosqa iye. Sebebi onda ana obrazı turmıstıń barlıq tarawların gózzallandırıwshı, mazmun baǵıshlawshı, keleshekti sáwlelendiriwshi tımsal sıpatında súwretlengen.

Ulıwma aytqanda, bul úzindi Keńesbay Raxmanovtıń ana temasın ulıǵlawdaǵı metodikalıq sheberligin kórsetedi. Bir tárepten, anafora (tákirarlanǵan "Ana menen..." sózi) qosıqqa ırǵaqlılıq hám izbe-izlik baǵıshlaydı, ekinshi tárepten bolsa, metafora hám teńewler arqalı ana ómirdiń qúdiretli dáregi sıpatında kórkemlep sáwlelendiriledi. Sonlıqtan shayır ana tımsalın tek jeke ómirde ǵana emes, al jámiyetlik hám dáwir turmısında da ullı kúsh dep biledi.

Juwmaq. Juwmaqlap aytqanda, Keńesbay Raxmanov shıǵarmalarında stilistikalıq qurallar, atap aytqanda, anafora, metafora, epitet hám salıstırıw áhmiyetli kórkem wazıypanı atqaradı. Birinshiden, olar milliy ruwxtı kúsheytedi hám shıǵarmaǵa gimnlik ırǵaq baǵıshlaydı. Ekinshiden, teksttiń ritmikalıq ırǵaǵı hám estetikalıq tásirsheńligin támiyinleydi. Úshinshiden, avtordıń tiykarǵı ideyaların - watansúyiwshilik, ilim-aǵartıwshılıqqa umtılıw, ana tulǵasın ulıǵlaw - jáne de tereńirek ashıwǵa xızmet etedi. Sol sebepli Raxmanovtıń poeziyalıq miyrasın úyreniwde stilistikalıq qurallardıń kórkem funkciyalarına ayrıqsha itibar beriw zárúr. Olardı tallaw shayırdıń dóretiwshilik individuallıǵın ashıwda, qaraqalpaq ádebiyatınıń estetikalıq principlerin belgilewde áhmiyetli ilimiy tiykar bolıp xızmet etedi.

References:

1. Виноградов, В. В. Стилистика. Теория поэтической речи. Поэтика / В. В. Виноградов. — Москва.1963. - 256 с.
2. К.Рахманов «Тан ашыгы». Қосықлар хам поемалар. Нокис, «Қарақалпақстан». 1978.
3. Оразымбетов Қ. Ҳәзирги қарақалпақ лирикасында көркем формалар-дың эволюциясы ҳәм типологиясы. –Нөкис:Билим. 2004.
4. Қарақалпақ тилиниң түсиндирме сөзлиги. III том.-Нөкис: Қарақалпақстан. 1988.
5. Қуронов Д., Мамажонов З., Шералиева М. Адабиётшунослик луғати - Тошкент:Akademnashr, 2010.